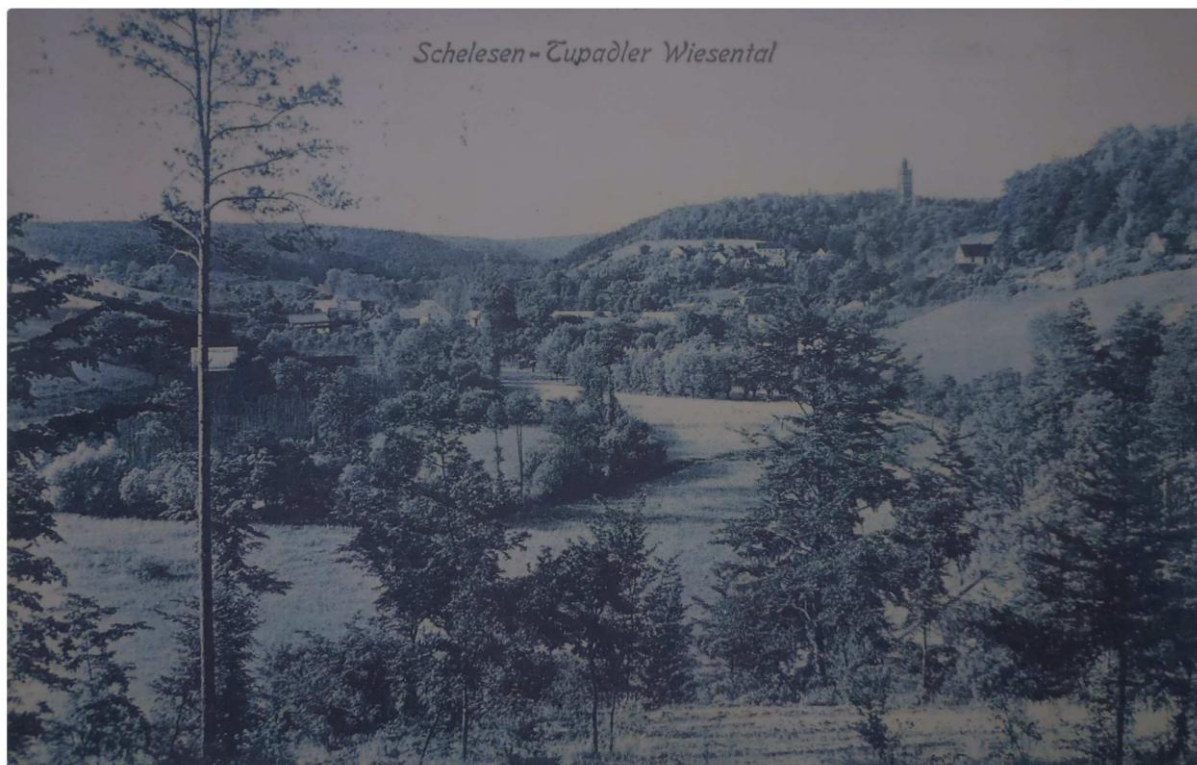

Želízsko-tupadelské luční údolí (se Slavínem na obzoru).
Stará pohlednice, foto kol r. 1905.

Špetka z dějin Slavína nad Tupadly a Walhally nad Dunajem

S l a v í n

*Vršek nad Tupadly, o kterém je řeč, jmenoval se kdys Kostelec.
Nejspíš se zde nacházelo nějaké opevnění, slovo kostelec pochází totiž z lat. castellum
(pevnost, tvrz, hrad). ¹⁾ Později tu stávala tvrz. Ani po kostelci, ani po tvrzi není dnes
v terénu nijaké památky. Zůstala však hluboko ve skále vytesaná přístupová cesta.*

*V 16. století vlastnil Kostelec rod Holanů z Jiljova.
Po osudném požáru Pražského hradu, při kterém shořela většina zemských desek,
přiznali se roku 1542 k držení tvrze po svém otci Zikmundovi a předcích
„nade všechnu paměť lidskou“ Jan, Václav a Jindřich Holanové z Jiljova.
Krátko poté se dostala přes Aleše Knoblocha z Pirnstorfu do majetku zámožných bratrů
Kašpara a Jiříka Belviců z Nostvic,
které dobře známe z dějin Liběchova (viz Jan Kilián, *Dějiny Liběchova*, s. 30 -46).
Dalším majitelem byl od roku 1615 další vlastník Liběchova Jiří Malovec z Chýnova.
Za třicetileté války došlo patrně k poničení tvrze ²⁾,
která pak pustla, rozpadla se, zbyl pouhý dvůr. Čas plynul, prošlo 200 let ...*

*V polovině 19. století vybral si toto místo ku stavbě velkolepého oslavného letohrádku
uměnímilovný Antonín Veith, majitel zámku a panství v Liběchově,
jehož byl Kostelec součástí. Dvůr zrušil a po vzoru či souběžně s německou Walhallou
u bavorského Řezna začal zde v letech 1840-41 stavět*

dvoranu slávy českých dějin a kultury se sochami znamenitých Čechů. Názvána Slavín.

O konceptu stavby se z podnětu liběchovského pátera Filipa Čermáka radil s Františkem Palackým, s Františkem Ladislavem Riegrem, s Václavem Hankou a dalšími českými vlastenci. Na provedení zamilované myšlenky, které se dostalo živého ohlasu české vlastenecké veřejnosti, obětoval velké peníze (v dnešním srovnání šlo by o mnoho desítek miliónů).

Jenže člověk míní, pánbůh mění: Když už bylo několik z 24 objednaných soch vyvedených v bronzu v mnichovské dílně sochaře Ludvíka Schwanthalera ulito, přišel rok 1848 Tehdy již nemocný Veith pojal nedůvěru ke snahám českých národovců, jeho rodinu potkaly také finanční nesnáze - a roce 1853 A. Veith zemřel. Jeho smrtí výstavba přerušena, dokončena jen z jedné čtvrtiny - a brzy zapomenuta. Nezapomenuta myšlenka, později uskutečněná v jiné formě s jiným obsahem zřízením Slavína na pražském Vyšehradě (1889-1893).

Sedm Schwanthalerových soch nalezneme dnes v Národním muzeu v Praze (Přemysl Otakar II., Libuše, královna Eliška, Jiří Poděbradský, kníže Václav, Arnošt z Pardubic a Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic).³⁾

Umělecky jsou hodnoceny ne příliš příznivě, pro svůj klasicistický akademismus nepřekročily duchovní zkoušku let. Ostatně stejně jak samotná podoba Slavína, navržená mnichovským malířem architekt Vilémem Gailem v romantickém, historizujícím španělsko-maurském slohu, s exotickým přízvukem, v nesouladu s ideou českého panteonu. Název Slavín mu však zůstal.⁵⁾ Místní Němci (obyvatelé Tupadel byli svého času německé národnosti)

jmenovali jej ovšem jinak, totiž Walhalla⁴⁾. S označením „česká Walhalla (Valhala)“ setkáme se ostatně i v českém prostředí.

Po prodeji liběchovského panství posledním z Veithů Antonínem Ladislavem (1872) byla věž stavby v roce 1873 zpřístupněna jako rozhledna s kamenicky bohatě zdobeným pískovcovým ochozem, pro kterýžto účel se výborně hodí (po středové věžce na ochozu 60 m vysoké věže, patrné ještě na starých pohlednicích z počátku 20. století, je však dnes už veta).

V budově zřízen ústav „školských sester“, přistavěna kaple. Jako zajímavost uved'me, že na počátku 20. století přemítal slavný sochař František Bílek o dobudování Slavína a později dal svým úvahám tvar v podobě slavného originálního domu v Praze u Chotkových sadů.

Po II. světové válce budova zámku sloužila školním účelům národního podniku Avia Čakovice, v posledku zde sídlil Ústav pro výzkum půd. Po roce 1989 stala se vlastníkem Slavína v rámci restituce soukromá osoba, pan Mašek.

Zahájil rozsáhlou rekonstrukci, renovoval kapli – záměr však vzhledem k úmrtí nepokračoval. V roce 2002 byl Slavín na prodej za 2 milióny dolarů.

V současné době, v tichu a stranou hluku a shonu velkoměsta, na záměčku sídlí meditační buddhistické centrum Samadhi.⁶⁾ Slavín stal se tak ideálním místem pro ty, kteří chtějí zakusit pocit vnitřního míru... Zakladatelem a duchovním učitelem je ctihodný Bhaute Y. Wimala, společenství čítá několik desítek osob.

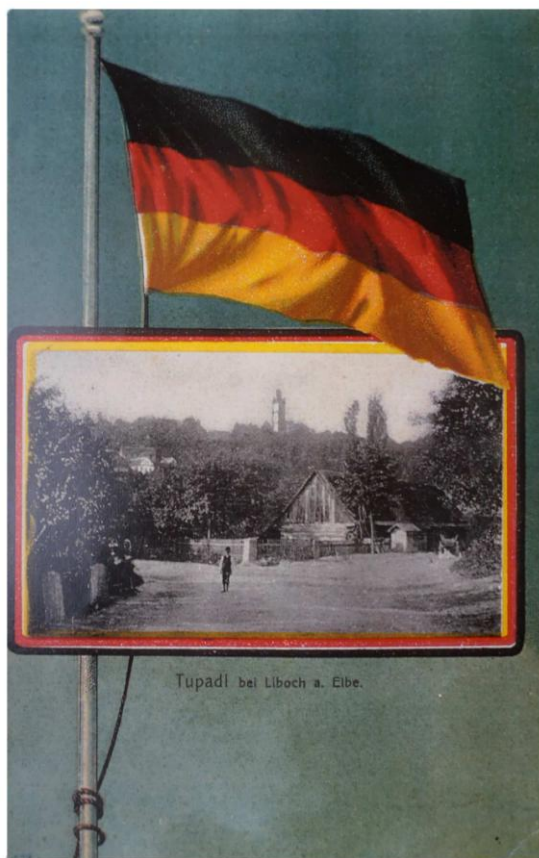
Nuže, takovému přerodu zamýšleného panteonu by se Anton Veith nejspíš divil, nakonec měl by ale možná radost ...

Objekt, včetně věže, není běžně přístupný, otevřen toliko při jistých příležitostech, příkladně ve Dnech evropského dědictví, či na zvláštní vyžádání.

(O Walhalle o kus níže, nejprv pár obrázků a poznámek ke Slavínu.)

Model Slavína mnichovského malíře architektury Viléma Gaily (varianta s jednou věží).
Reprodukce z knihy Marie Černé "Václav Levý" (1964).

Tupadly u Liběchova nad Labem. Stará pohlednice, foto z let kol r. 1900.

Pozdrav z Dubského Švýcarska. Tupadly. Kolorovaná stará pohlednice z doby možná ještě před I. světovou válkou (?).

Slavín - jediná dokončená ze čtyř věží záměčku.

Nedatované foto, patrně z let 1900 - 1930.

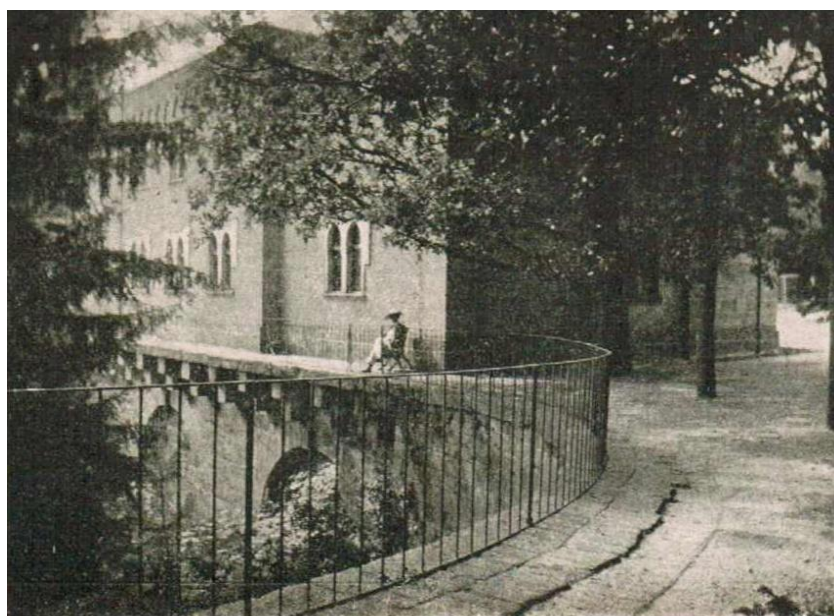
Reprodukce z knihy Jana Nouzy

"Rozhledny Čech, Moravy a Slezska" z r. 1999.

MAURSKÝ ZÁMEČEK KOSTELEČ V TUPADLECH.

TERASSA KOSTELECKÉHO ZÁMKU.

Fot. ze Sza

PARTIE ZE ZÁMECKÉHO PARKU.

HOVORNA ZÁMKU KOSTELECKÉHO.

JÍDELNA ZÁMKU KOSTELECKÉHO.

**6 fotografií z časopisu Světozor, ročník 1908
(článek „Antonín Veith a jeho český Slavín“)**

Schwanthalerovy sochy slavných Čechů, původně určené pro tupadelský Slavín, můžem dnes popatřit v Národním muzeu v Praze (t. č. r. 2013 v rekonstrukci).

Schwanthalerův Arnošt z Pardubic.

Schwanthalerův Arnošt z Pardubic.

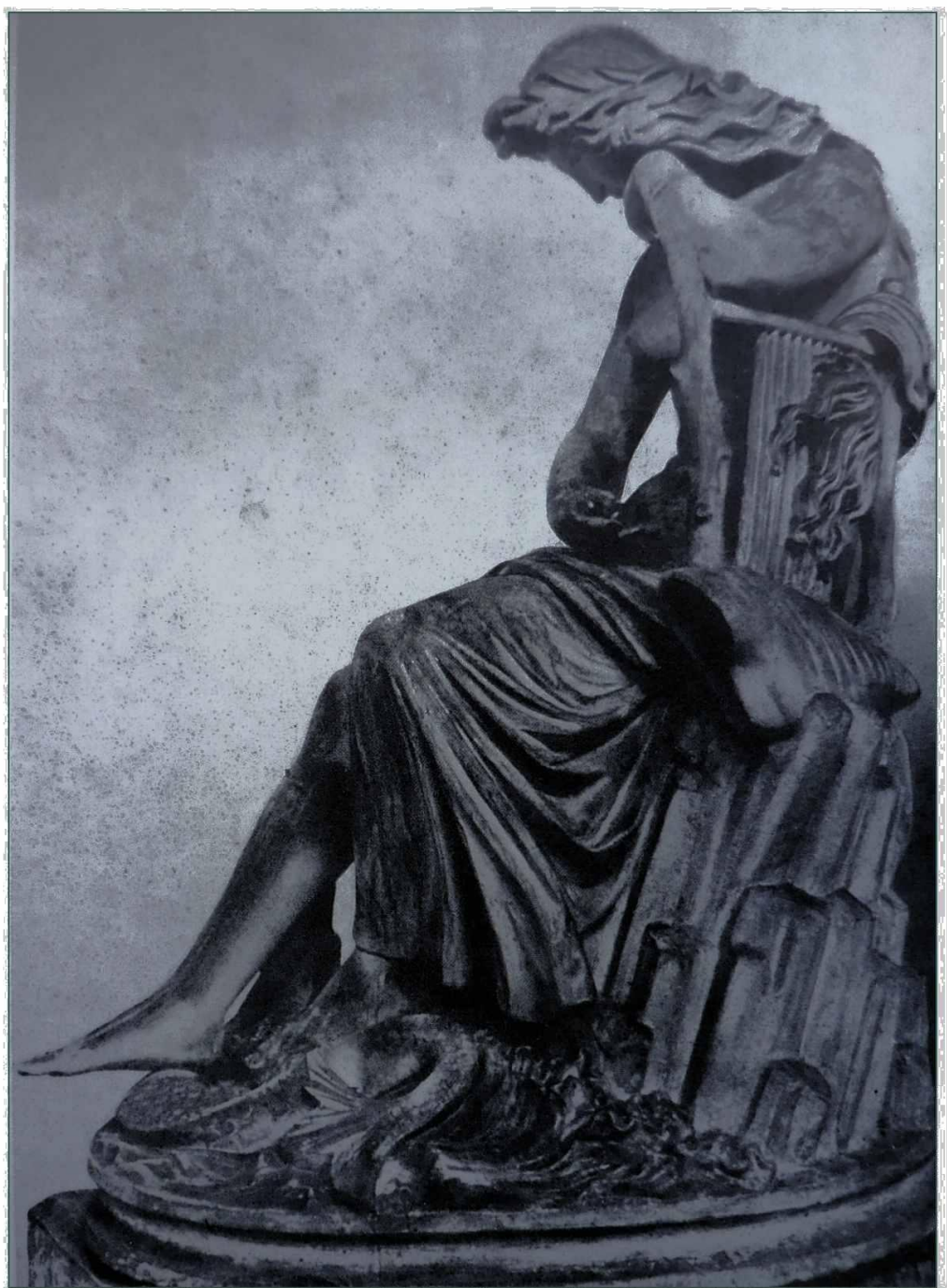
Schwanthalerův Jiří z Poděbrad.

Schwanthalerovy sochy slavných Čechů, původně určené pro tupadelský Slavín, můžeme dnes popatřit v Národním muzeu v Praze (t.č. r. 2013 v rekonstrukci).

Ludwig von Schwanthaler, Přemysl Oráč (1845-48). Z knihy Marie Černé - Václav Levý, 1964.

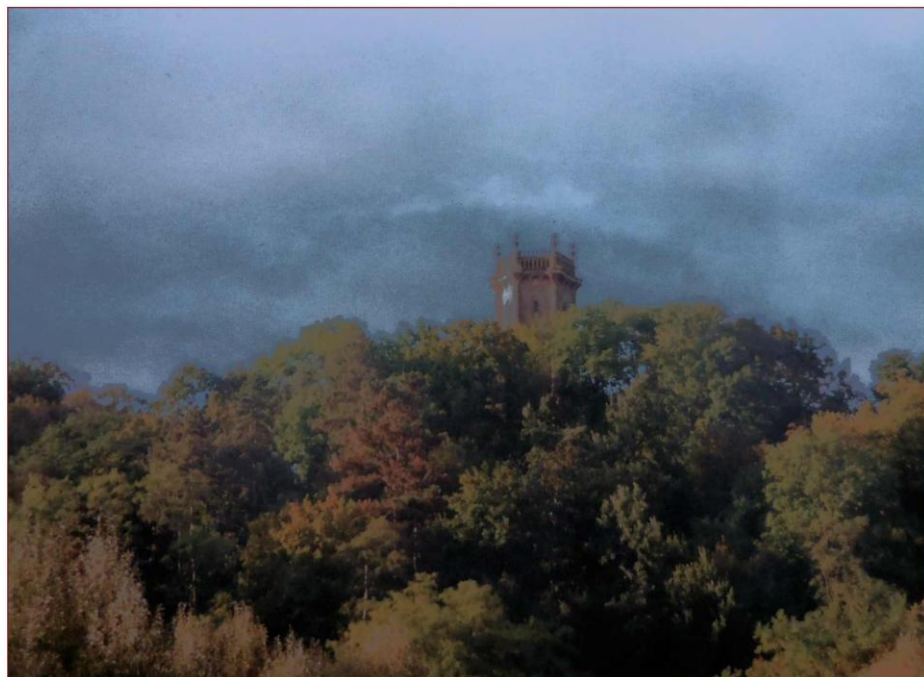
Ludwig von Schwanthaler, Dívčí postava z kašny Lorelei v Mnichově, 1843.
Z knihy Marie Černé - Václav Levý, 1964.

Tupadly se Slavínem. Stará pohlednice, foto z let kol r. 1910.

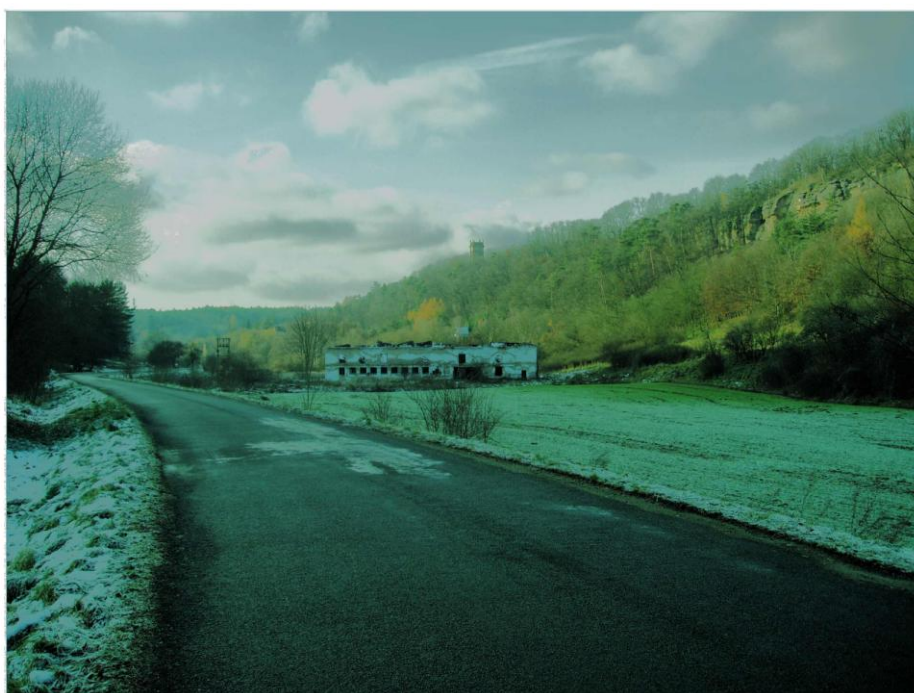
Slavín v Tupadlech, foto ze září 2002, negativ č. 593.

Slavín v Tupadlech, foto ze září 2002, negativ č. 593.

16. listopadu 2007

16. listopadu 2007

Bílkova vila v Praze (foto z listopadu 2011).
Až pojedete kolem, vzpomeňte na souvislost s tupadelským Slavínem.

16. listopadu 2007

16. listopadu 2007

Poznámky k textu výše:

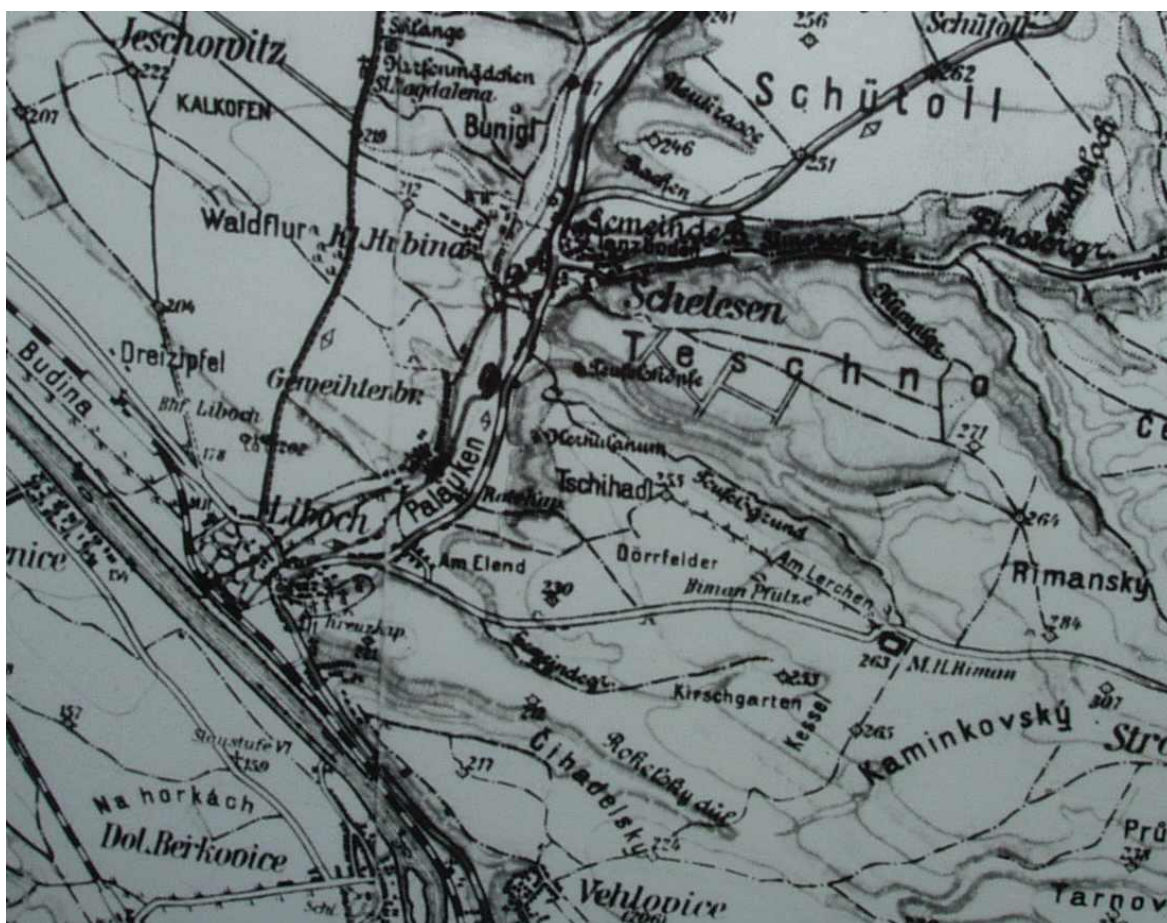
¹⁾ Kostelec či kostel je staročeské pojmenování opevnění, jehož jádrem byla čtyřhranná hrubá věž kostelní se vši úpravou k tomu náležící, jakož i ohrada k tomu patřící - buď zděné hradby nebo náspy s příkopy. Byl to zbytek lidových pevností a přechod ze starých hradišť ke tvrzím, jak je zřejmé z rozsáhlého opevnění Kostelce nad Orlicí, porovnává-li se s jinými opevněnými kostely. Farní osada měla tu pevnost, na níž mohli obyvatelé uhájít alespoň život.

Slovo kostelec pochází z *lat. castellum* (pevnost, tvrz, hrad)(snad proto, že naše kněžstvo k budování kostelců dalo podnět) a zachoval se v mnohých místních názvech. I dnes najdeme leckde i zajímavé zbytky takových opevnění. Pro to, že jich bývalo více, než se obvykle má za to, svědčí mnohé kostely (někdy farní), které se na vrších nacházejí. Zdá se, že prvotní název chrámů (církvice, cerkvice) byl po zakládání kostelců omezen na dřevěné kostely, podle starého způsobu stavěné (v tom ovšem činily výjimku basiliky a okrouhlé kaple). K poznání bývalého účelu kostelců dobře slouží smlouva z 10. března 1281 mezi proboštem Zderazským a opatem Plasským, učiněná o kostelec v Potvorově. (Dle Augusta Sedláčka.)

²⁾ Z blízkého okolí Liběchova známe ještě dvě sídla, která, patrně, smrtelně utrpěla během třicetileté války.

- Především jde o dnešní samotu RYMÁN. Zde však nemáme na mysli poplužní dvůr, který dnes již v troskách, který nicméně leckdo starší ještě pamatuje a který ostatně najdeme na mapách ještě z 1. poloviny 20. století (jako třeba na jedinečné mapě Matouškově z doby I. CSR - výřez přiložen).

Původní Rymán, vesnice o dejme tomu snad pěti, deseti, ne-li i více staveních, nacházela se – možná - blíže k Liběchovu na okraji náhorní plošiny, možná v místech, kde dnes nalezneme tzv. Kálek („rybníček na vršku“ – na Matouškově mapě viz pomístní název *Riman Pfütze* – *Rymáňská kalužina, louže*), dnes uprostřed pole za velkým vodojemem nad tzv. Čertovou roklí. Právě do těchto míst také směřuje už dávno nepoužívaná, stromy a keři zarostlá cesta (na Matouškově mapě pojmenovaná *Am Lerchen* – *Na skřivanech*). Dle zjištění z leteckého archeologického výzkumu, prováděného prof. PhDr. Martinem Gojdou, CSc., nacházelo se na tomto místě kdys dávno opidum. Nahrává to domněnce, byť odvážné, o kontinuitě osídlení (jakou roli v tom hraje voda – Kálek?). Friedrich Bernau (Bezirk Dauba, 1888) naopak uvádí, že poplužní dvůr, zřízený liběchovskou vrchností po třicetileté válce, byl zřízen přímo na místě během války zaniklé vesnice (také však ne zcela určitě píše „jak se zdá“). Tak či tak právě tato středověká ves Rymán je tou, o které se domníváme, že třicetiletou válku nepřechkala. Jistě by stálo za to věnovat historii Rymáně odbornou pozornost, aby se nadhozeným otázkám dostalo fundované odpovědi.

M.H. Riman – Meier Hof Riman – poplužní dvůr Rymán
(r Meier – šafář, dvořák, správce, nájemce)

Riman Pfütze* – Rymáňská kalužina, louže (r Pfuhl – močál, bahnisko) – dnes tzv. Kálek
Am Lerchen* – Na skřivanech (e Lerche – skřivan)

Dörrfelder * – Suchá pole (dörren – sušiti, pražiti, s Feld – pole, role)
Kessel * – r. Kessel – kotel, kotlina
Tschihadl – Čihadelský (srovnej Čihadelský jižněji nad Vehlovicemi)
Herkulanum – Klácelka, Kuliškov Teufelköpfe – Čertovy hlavy
Teufelgrund – Čertova půda, Čertův pozemek, Čertova (Dáblova) rokle
Gemeindegr. – Gemeindegraben – Obecní příkop – Kubešova rokle
Rotekap. – Rote Kapelle – Červená kaple (gloriet)

* používaný český ekvivalent německého názvu není znám

- Druhým nejspíš za třicetileté války zaniklým sídlem v blízkém okolí Liběchova je dvůr TEŠNO. Z historických pramenů dovídáme se pouze to, že existoval. Zanikl právě snad někdy v 17. století a to beze zbytku. Soudě z dnešního pomístního názvu *Deštno*, či ještě v době I. ČSR německo-česky *Teschno* (viz výřez z Matouškovy mapy výše) lze dvůr lokalizovat na plošinu mezi Rymáně a Želízy, t.č. zalesněnou. Těsně u cesty lesem od tzv. Havírny k Čertovým hlavám nachází se známý sloupek – „patník“ na památku posledního uloveného jelena, což se přihodilo Františkovi Lobkowitz přesně 18. října 1865. Někam tam, nikoli dle pramenů, ale pouze dle dojmů, bychom mohli zaniklý dvůr zasadit.

Pamětní sloupek u lesní cesty Deštnem z Rymáně do Želíz. Foto z března 1998.
 František Lobkowitz na tomto místě 18. října 1865 ulovil posledního jelena.

³⁾ Historik Jan Kilián v *Dějínách Liběchova* uvádí pozoruhodnost, kterou nenacházím ani v jedinečné práci Marie Černé o Levém, ani v báječné knížce manželů Jouzových o Veithech (viz literaturu). Totiž: Sochy měly být ulity z kovu děl, potopených v námořní bitvě u řeckého Navarina roku 1827. Děla však nezůstala na dně moře, byla vylovena, bavorský král Ludvík I. (viz níže) je údajně odkoupil a postupně z nich ve Schwanthalerově dílně vznikly sochy pro Slavín. Až se proto v Národním muzeu budeme dotýkat lesklého hladkého Jiřího z Poděbrad, Přemysla II. Otakara, kněžny Libuše a dalších, vzpomeňme na litou navarinskou řež. Válčili tam tehdy Turci a Egyptané proti Britům, Rusům a Francouzům, byla to poslední námořní bitva, vedená výhradně loděmi s plachtami. Mimochodem: Turci s Egyptany to nevyhráli. Na Wikipedii uveden popis bitvy tak podrobně, až z toho má jeden guláš co kdo jak s kým kdy a proč. Souvislosti překvapivé.

Námořní bitva u řeckého Navarina, vybojovaná 20. října 1827.
Hořící turecké lodi v zálivu.

**Námořní bitva u řeckého Navarina, vybojovaná 20. října 1827.
Ruská eskadra v přední linii (levý střed, bílé vlajky s modrými průsečnými kříži)
bombarduje tureckou flotilu (vpravo s červenými prapory).
Obraz Ivana Ajvazovského.**

**Námořní bitva u řeckého Navarina, vybojovaná 20. října 1827.
Detail ukazuje Codringtonovu vlajkovou loď HSM Asii (ve středu, vlající modrý prapor),
současně ničící dvě turecké vlajkové lodě.**

**Námořní bitva u řeckého Navarina, vybojovaná 20. října 1827.
Hořící a potápějící se řady tureckých válečných lodí pod útesy Navarina.
Obraz Augusta Mayera.**

⁴⁾ Obdobně *Klácelku* (*Kulíškov*) místní Němci nazývali *Herculanum*, jak dosvědčují staré pohlednice z doby předválečné a meziválečné. Pro Čechy *Zbyněk ze Zásmuk* (vůdce bájných blanických rytířů) byl pro Němce *Herkules*. Nebo tak nějak, kdo ví, kterak k antickému silákovi dospěli ...

⁵⁾ Řekl bych, že už v 2. polovině 20. století se název Kostelec přestal používat a převážil název Slavín. Dokonce mám dojem, že i řada tupadelských jméno Kostelec už jaksi „nezná“, respektive aktivně nepoužívá. Mohu se ale mýlit, to připouštím.

⁶⁾ *Samádhi* označuje buddhistickou a hinduistickou meditační praxi rozvoje soustředění. Doslova znamená „přípevnění“, „ukotvení“ myslí na jeden objekt. Zakladatelem a duchovním učitelem střediska v Tupadlech je ctihodný Bante Y. Wimala. Více [www](http://www.wimala.com), včetně Wikipedie.

Tupadly – Slavín, meditační budhistické středisko Samandhi – 2012.

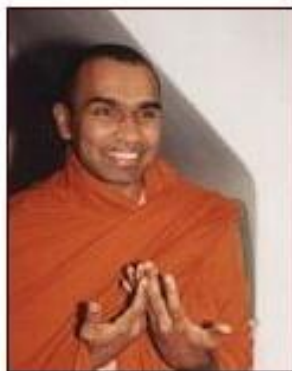
**Tupadly - Slavín,
meditační buddhistické středisko Samadhi
(2012)**

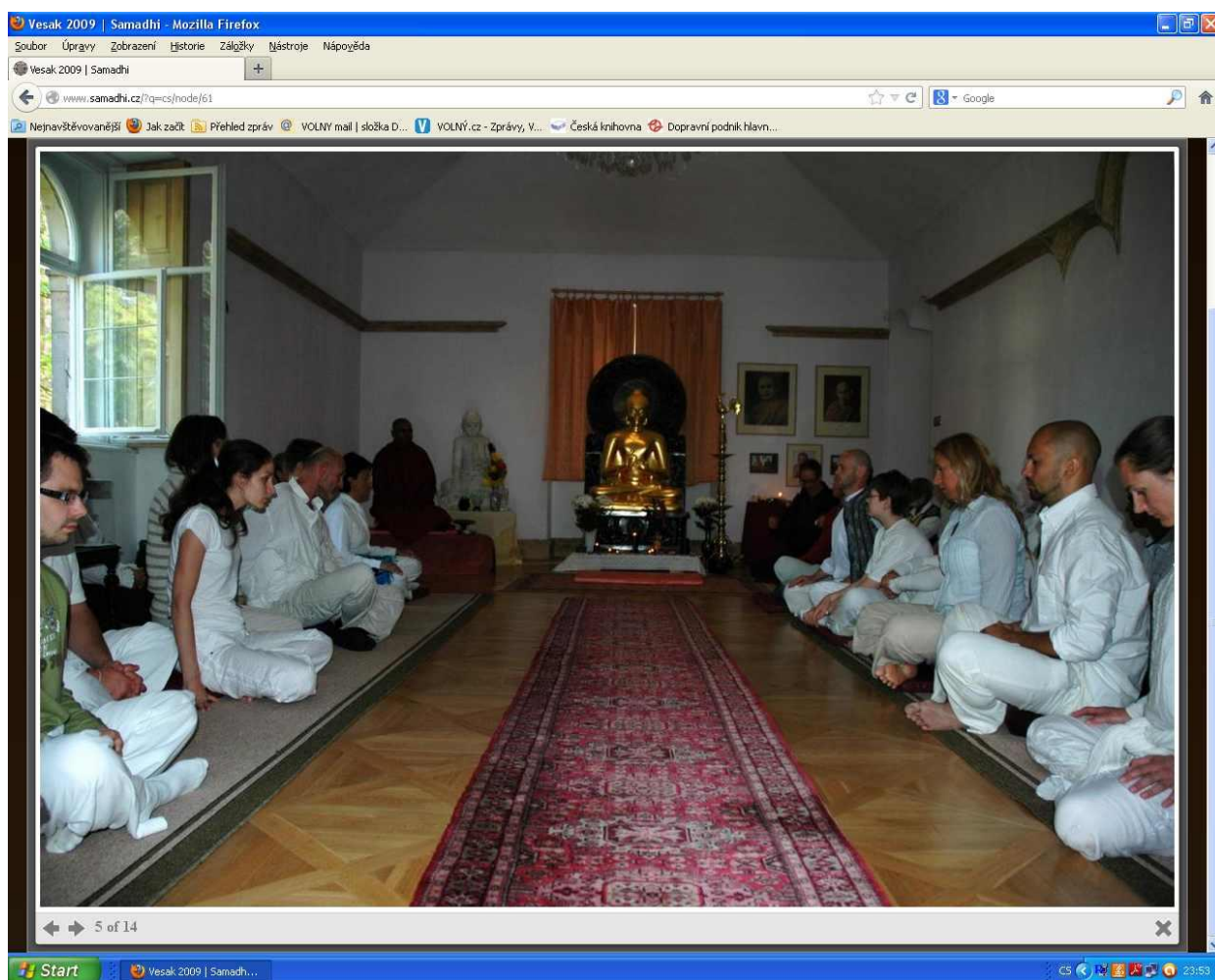
**Tupadly - Slavín,
meditační buddhistické středisko Samadhi
(2012)
Pohled z vrcholku věže.**

**Tupadly - Slavín,
meditační buddhistické středisko Samadhi
(2012)**

**Zakladatel a duchovní učitel
střediska Samádhi v Tupadlech
ctihodný Bhaute Y. Wimala (2012).**

A nyní pokročíme k bavorské Walhalle:

Walhalla u bavorského Řezna (Regensburgu). Kolorované foto z let 1890 -1905.

W a l h a l l a

Zmíněno již výše, že idea Slavína souvisí s obdobnou ideou, na rozdíl od Čech plně uskutečněnou a trvající v blízkém Bavorsku. Nikoli náhodou. Antonínu Veithovi dostalo se dobrého klasického vzdělání (jedním z jeho učitelů na akademickém gymnáziu v Praze byl Josef Jungman), svým založením inklinoval k umění, historii, filosofii, zcestoval Evropu, stýkal se s řadou umělců. Projekt Slavína vznikl při údajně náhodném setkání s mnichovským sochařem Ludwigem Schwanthalerem na léčení v lázních Jeseník roku 1839. Tento sochař podílel se totiž na sochařské výzdobě známého národního panteonu, síně německé národní slávy, Walhally. Ta vystavěna při Dunaji u městečka Donaustauf, asi deset kilometrů východně od Řezna (Regensburgu), města mezi Pasovem (Passau) a Mnichovem (München). Povězme o ní několik slov:

Památná budova vzhlíží z kopce nad řekou do vnitrozemí starověké Římské říše. Vede k ní 358 schodů – abyste věděli, co vás čeká, pokud se sem vypravíte. Vznikla z podnětu bavorského krále Ludvíka I., který zemi vládl v letech 1825 – 1848. Obdivoval antické Řecko a italskou renesanci, byl mecenášem řady neoklasicistních budov a právě Walhalla patří k vrcholu jeho stavitelských snah. Architekt Loe von Klenze ji navrhl v řeckém antickém stylu po vzoru aténské Pantheonu.

Objekt byl slavnostně otevřen roku 1842 – to už byla stavba tupadelského Slavína v běhu. V památníku jsou uctěni významní Němci nebo osobnosti spojené s německou historií. 130 bust, 65 pamětních desek, další se přidávají. Uprostřed haly na čestném místě stojí socha Ludvíka I. Myšlenka uctění památky velkých Němců odráží dobu, kdy Německo, rozdrobené do mnoha státek, muselo snášet ponižující porážky od Napoleonských armád. Pojmenování má původ v severské nordické mytologii. Valhalo (Valhöll) zřídil bůh Ódin

jako místo odpočinku duší nejudatnějších padlých bojovníků. Smysl Walhally spočíval – obdobně jak u českého Slavína – v posílení národního vědomí Němců a pocitu jejich sounáležitosti.

Podmínky a okolnosti, včetně materiálních, za kterých tyto dvě národní oslavné stavby vznikaly, byly ovšem těžko souměřitelné. Na straně jedné Ludvík I., král bavorský, na straně druhé Antonín Veith, statkář na malém panství u Mělníka. V takové proporci nazíráno je úžasné, co dokázal. Sic se to moc nevyvedlo, leč chvályhodná byla vůle.

Valhalla

V severské mytologii je **Valhalla** (**Valhöll**, „Síň padlých“, v češtině také *Valhala*) Ódinova síň v Ásgardu - pevnost Gladsheim, kam za doprovodu **valkyr** přicházejí padlí bojovníci („*einherjové*“). Ódin zde shlíží ze svého majestátného trůnu Hlidskjalf na celý svět a nechá si nosit zprávy od svých dvou havranů Hugin a Munin.

Před dveřmi Valhally stojí strom Glasir („zářící“), který má listy z červeného zlata a je to nejkrásnější strom ze všech devíti světů (doslova nejkrásnější mezi bohy a muži). Na střeše Valhally pokryté zlatými štíty stojí jelen Eiktyr a koza Heidrún, z jejichž struků vytéká medovina. Medovinou a slaninou z kance Saehrimniho se pak *einherjové* živí. Ódin sám nejedl, pil pouze medovinu, část svého jídla však dával svým dvěma vlkům jmény Geri a Freki.

Ódin každý den vysílá valkyry na bojiště, aby do síně přivedly padlé bojovníky, kteří zde budou trénovat na poslední bitvu (Ragnarök). *Einherjové* spolu přes den soutěží a večer si užívají medoviny a jídla. Jídlo připravuje kuchař *Andhrimnir*, který má celý černý obličej, od toho, jak každý den připravuje v kotli kance Saehrimniho.

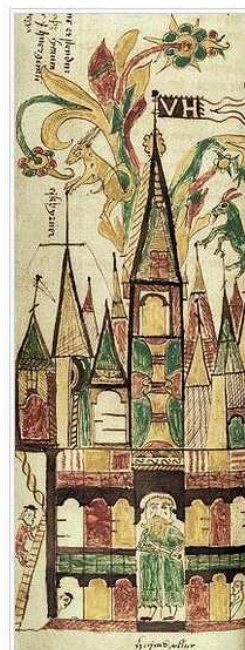
Protože do Valhally smí jen muži, kteří padli v boji, nechávali se často staří bojovníci na smrtelné posteli propíchnout či rituálně poranit kopím. Část padlých je také přijímána do Fólkvangu, Freyjina příbytku. Ostatní mrtví přicházejí obvykle do Helheimu, říše bohyně Hel, nebo jinam (např. ti, co se utopili v moři, odchází do *Aegirho* paláce na dně moře).

Do Valhally vedou svaté dveře brány Valgrind. Síň má 640 dveří.^[zdroj?] Podle Písně o Grímnim má síň pět set čtyřicet bran a až nastane Ragnarök, vyjede z každé brány najednou 800 válečníků.

Tento článek je příliš stručný nebo v něm chybí důležité informace.

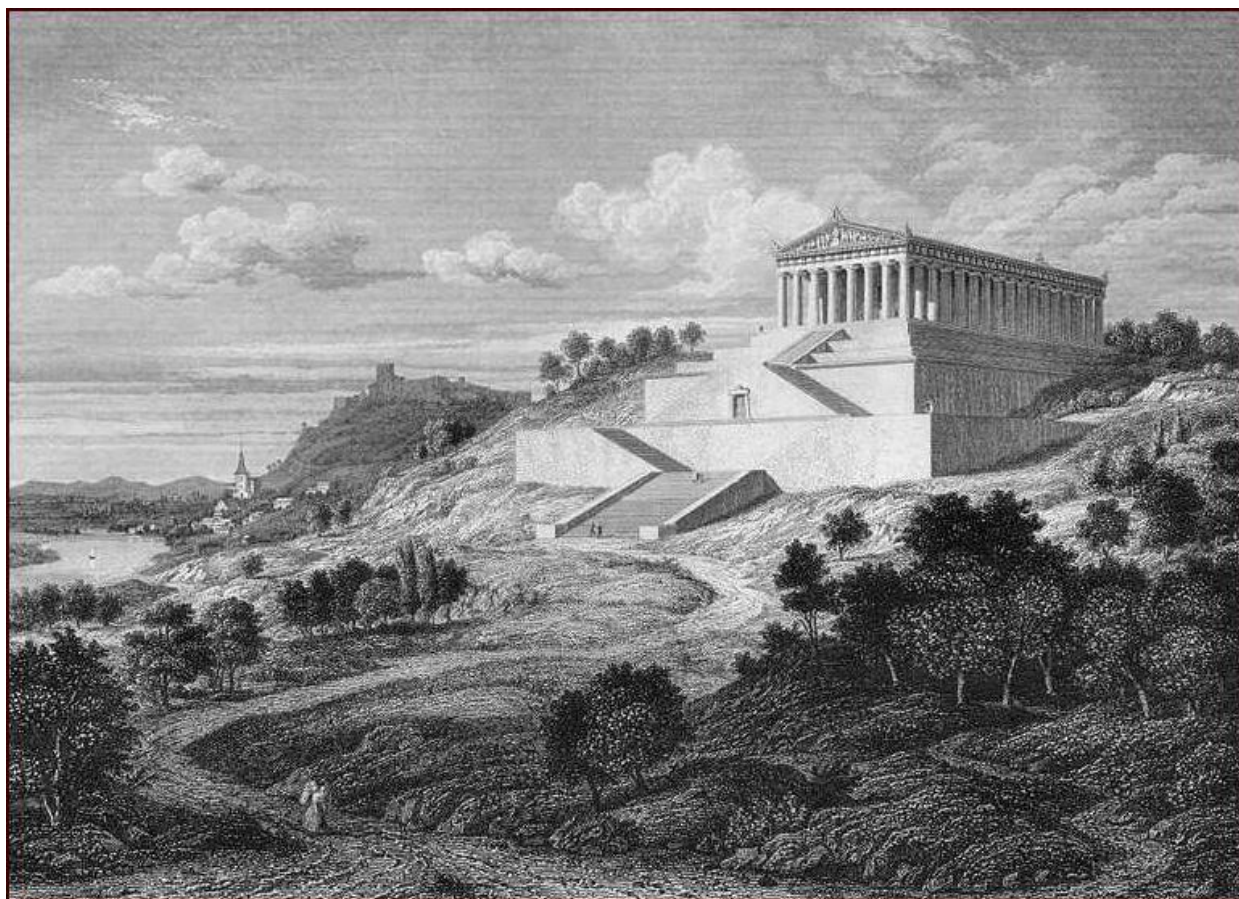
Pomozte Wikipedii tím, že jej vhodně rozšíříte. Bližší informace mohou být uvedeny na diskusní stránce.

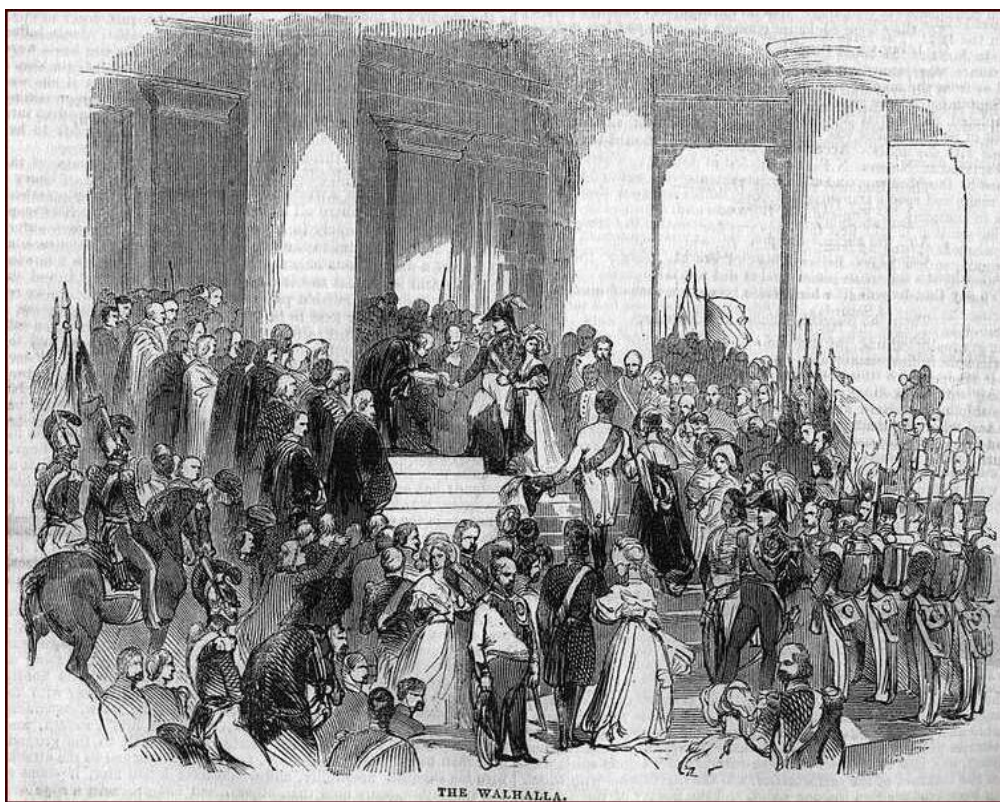
Valhalla na islandském rukopisu ze 17. století.

Způsobení Valhally od malíře Maxe Brücknera (1836 - 1919). Obraz z r. 1896.

Walhalla, krátce po dokončení roku 1840. Autor kresby neznámý.

Slavnostní otevření Walhally roku 1842. Autor kresby neznámý.

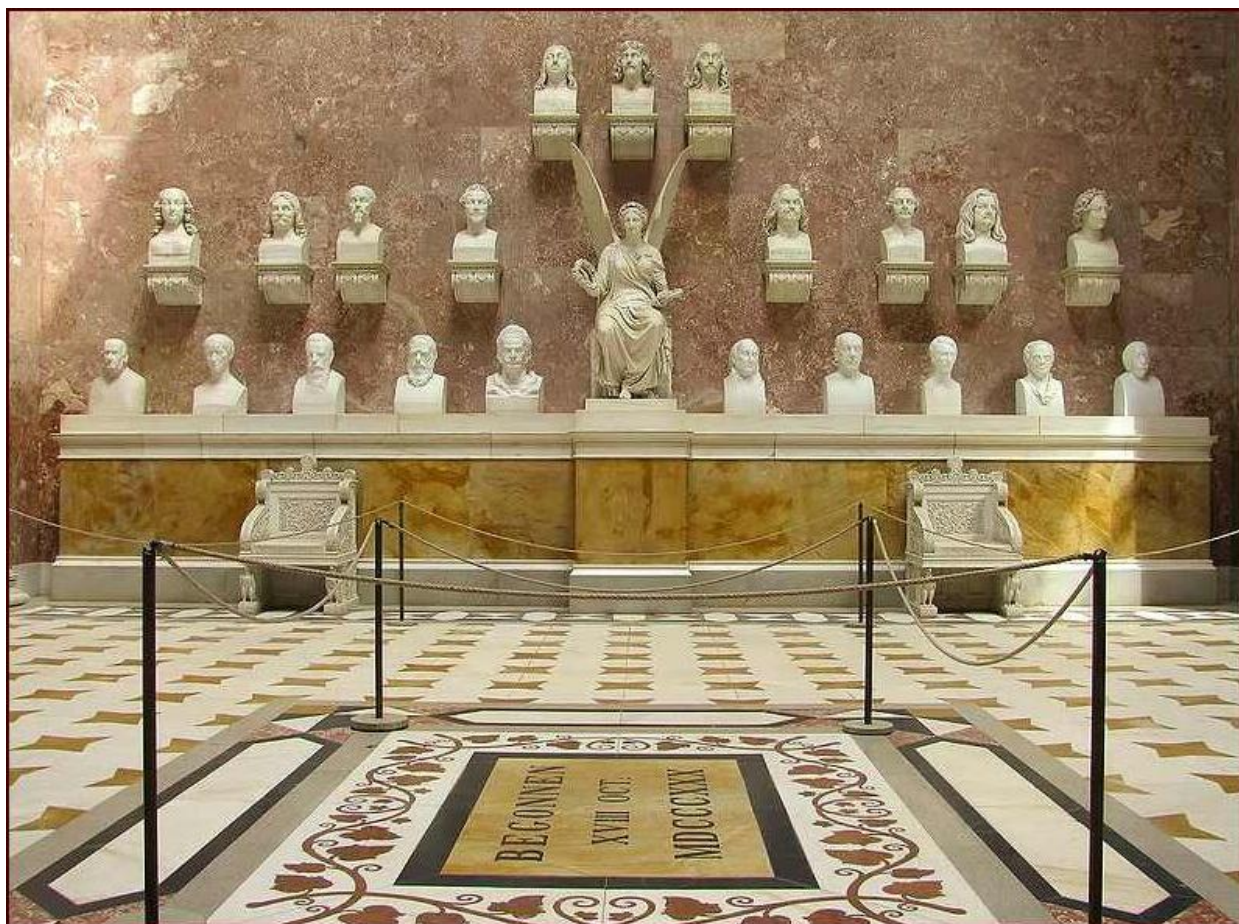
Slavnostní otevření Walhally roku 1842. Litografie Gustava Krause.

Dunajské panorama od Walhally (2012).

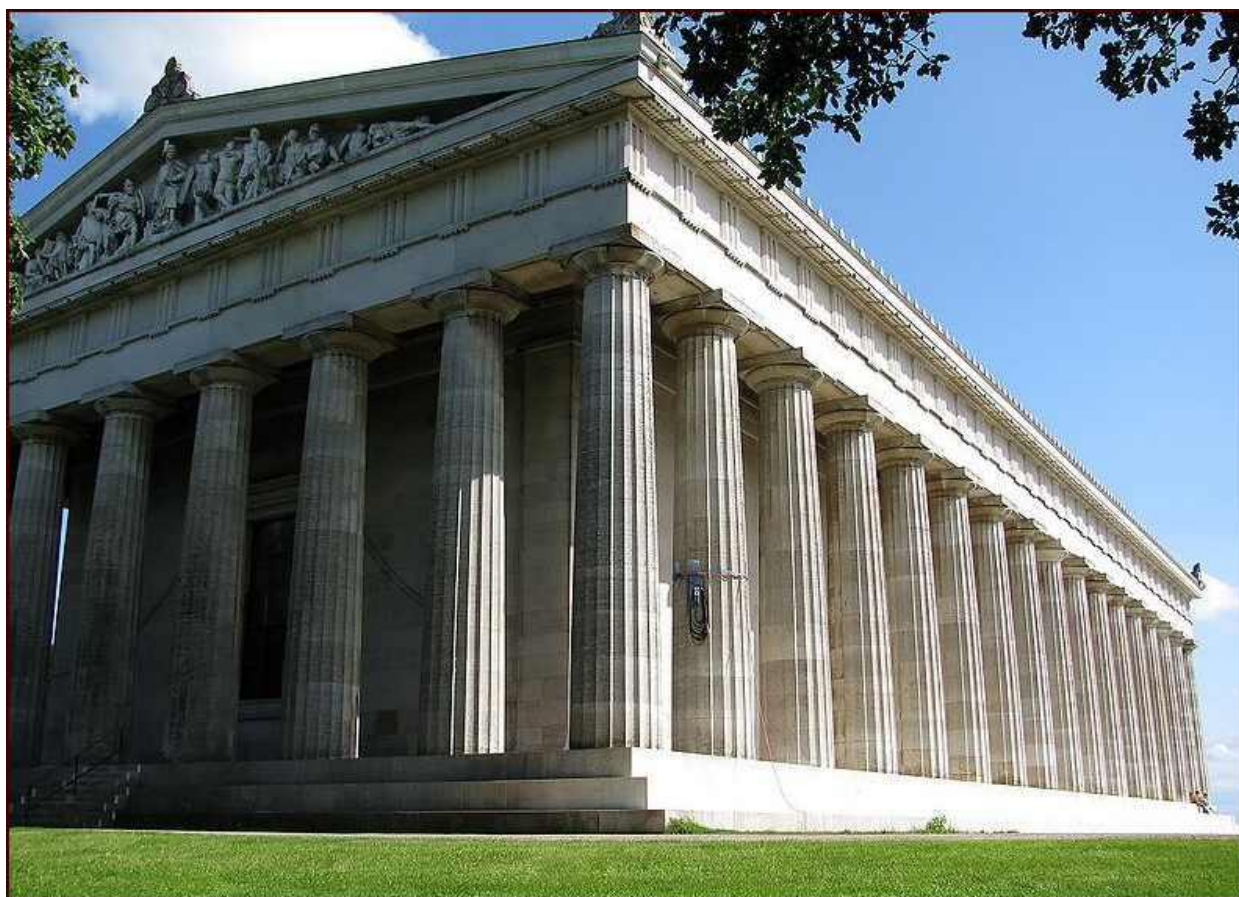
Interiér Walhally - empóra (foto z r. 2009).

Interiér Walhally (foto z r. 2009).

Interiér Walhally (foto z r. 2005).

Walhalla (foto z r. 2009).

Walhalla (foto z r. 2009).

Walhalla, Ludvík I., král bavorský (foto z r. 2006).

Chcete-li se o Kostelci, Slavínu či Walhalle dovědět více, zde prameny:

- 1) August Sedláček - Hradky, zámky a tvrze království českého, díl XIV., 1923, reprint 1998,
- 2) August Sedláček - Místopisný slovník historický Království českého, 1908 (reprint AGRO 1998), stránky 439 - 440 (též o významu slova „kostelec“),
- 3) Adolf Čondl – Liběchov a okolí, 1930, stránky 36 – 37,
- 4) Marie Černá - Václav Levý, Praha 1964, stránky 17 – 20
(též o spojitosti Levého Čertů v Želízích při cestě do Tupadel),
- 5) Ladislav a Miroslava Jouzovi, Veithové, Mělník 2008, s. stránky 121 – 125,
- 6) Jan Kilián, Dějiny Liběchova, Liběchov 2009, stránky 124 – 125,
- 7) Jan Nouza – Rozhledny Čech, Moravy a Slezska, 1999, strana 28 -29 (text obsahuje menší věcné chyby),
- 8) Pavel Miškovský – Naše rozhledny, 2004, stránky 189-190 (text obsahuje menší věcné chyby),
- 9) Kronika obce Liběchov, staré pohlednice (u p. J. Janáčka, Liběchov 108),
- 10) Mnohé se dovíme rovněž na www, jen se musí trochu hledat a informace roztřídit.

